

Alexandra Ioana Țermure
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România
termure.alex23@gmail.com

UN SCRITOR PROFUND BALCANIC – TEOHAR MIHADAȘ

Alexandra Ioana Țermure
Technical University of Cluj-Napoca, Romania, România
termure.alex23@gmail.com

A PROFOUNDLY BALKAN WRITER – TEOHAR MIHADAȘ

The Romanian writer Teohar Mihadaș, of Aromanian origin, takes turns in Romania – his country of adoption – being an outlaw, a maverick, and a man of firm principles and extraordinary ideas, with a high sense of honour and tragedy. The Balkan culture and geographic setting undoubtedly provide all these characteristics. The feeling of being close to the original patterns of the Greek culture left Mihadaș the power and pride to identify himself as having immemorial roots and coming from psychological and cultural patterns that go back to myths and archetypes. His lifetime, marked by hardships during the turmoil over the first years of communism in Romania (arrests, interrogations, political trials, detention), did not manage to surpass his strong character, great vision, and belief in the high values of the spirit. All these elements are easily identifiable in his volumes.

Keywords: origin; destiny; literature; culture; detention; tradition.

Scriitorul român Teohar Mihadaș, aromân de origine, se naște în localitatea Turia, provincia Macedonia din Grecia, la 9 noiembrie 1918 și moare la Cluj-Napoca (România) la 29 noiembrie 1996. Face parte dintr-o familie aromânească, a cărei principală ocupație este păstoritul.

Urmează cursurile la Școala Primară din satul Turia și la Liceul Român din Grebena. Trăiește și se formează într-un mediu multiethnic și multicultural specific balcanic, în strâns contact cu spiritualitatea și tradițiile culturale milenare ale zonei. Amintirile acestei perioade se vor transfigura literar în două dintre romanele sale, cu subiect balcanic, *Tărâmul izvoarelor* și *Pinii de pe Golna*. Aceste scrieri conturează spațiul sud-dunărean, în caracteristicile sale inconfundabile, evocând copilăria și prima tinerețe petrecută în locurile natale, într-o narațiune în care destinul personal se împletește strâns cu destinul comunității din care face parte autorul, a Macedoniei însăși și a contextului social și cultural din Grecia postbelică. Ceea ce trăiește Mihadaș este o descătușare e eului, hrănind dorința cititorului de a parcurge un text despre viață. Realitatea învinge fantezia, căci ea depășește în multe rânduri ficțiunea prin detaliile cutremurătoare despre viața trăită. Romanul *Pinii de pe Golna* propune o narațiune parabolică ce are ca temă războiul și conse-

cințele lui dramatice asupra devenirii individuale și colective. Scrierile în discuție recompun, prin puterea memoriei, experiențe local balcanice, care formează și anticipează spiritul lui Mihadaș. În romanul *Tărâmul izvoarelor*, Teohar Mihadaș evocă așezările păstorești în mijlocul cărora a copilărit. Sunt locuri fermecate, impunătoare, situate pe înălțimi de munte, îngrădite de păduri seculare și ape curgătoare, departe de zgomotul așezărilor mari. Aici copilărește micul Teohar, învecinat de Munții Pindului și ducând o viață de transhumanță. Principala preocupare a oamenilor era păstoritul. Cu asta se ocupau și ai lui. Fire visătoare, acesta dezvoltă aici primele pasiuni artistice. Desigur, influența balcanică și spiritul rebel se resimt și în alte scrieri ale sale unde face trimitere indirect, prin natura abordării, la substratul balcanic.

Balcanicul Teohar Mihadaș întruchipează imaginea haiducului rebel, fiind un om cu principii ferme și idei valoroase, cu simț al onoarei și al tragicului. Acestea sunt caracteristici pe care, fără îndoială, i le-au insuflat spațiul geografic și cultura balcanică. Cultura grecească i-a impregnat orgoliul străbunilor. Perioada vieții sale a fost marcată de dure încercări în anii zbuciumați ai instaurării comunismului în România. Arestări, interogatorii, procese politice, regim carceral nu au reușit să înfrângă tăria de caracter, viziunea generoasă și credința în valorile înalte ale spiritului care țin de originea și cultura spațiului ancestral al scriitorului, lumea balcanică.

Fizionomia spațiului sud-dunărean rămâne impregnată profund în fibra intelectuală și sufletească a scriitorului și activă pentru totdeauna în natura sa creatoare.

Teohar Mihadaș confirmă din plin aserțiunea potrivit căreia a fi pelerin într-o cultură nouă pe care ți-o însușești treptat nu înseamnă a rejecta tiparele și esența zonei originare din care provii.

La Teohar Mihadaș, balcanismul se manifestă nu doar prin opțiuni tematice (texte în care dezvoltă teme specifice locale precum existența omului răzvrătit, efectele modernității asupra culturii balcanice, unitatea lingvistică, optimismul), ci și prin asumarea conștientă a acestei culturi în spațiul românesc. Odată ajuns aici, el nu se limitează doar a scrie despre locurile natale, ci continuă să trăiască și să se manifeste asemeni balcanicilor. Toată activitatea sa este pusă sub semnul pitorescului, a ethosului popular și a unui orizont estetic îmbelșugat de posibilități. Ceea ce face el e să insereze tensiunea balcanică în opera sa, iar apoi să o prelungească dincolo de paginile ce abundă de sentiment și conștiință, cu note lirice și meditativ-elegiace. „Și emanau brazii un duh nu de rășină, ci de trupuri transpirate de războinici și haiduci. Nu se putea înșela. Dacă ar fi putut pune mâna pe-o piatră ar fi strigat în inima sa: aceasta este piatra din pământurile patriei, e trup din trupul meu, os din oasele părinților. Dacă ar fi putut rupe o floare ar fi țipat de fericire-n gând: iată duh din duhul meu, iată floarea crescută din inima mea, din inimile, atâtea, ale mele” (Mihadaș 1993: 226).

Dincolo de aceste aspecte, textele surprind solitudinea morală a nou-venitului într-o lume străină. Iubitor de povești, textele lui Mihadaș despre universul balcanic transmit un fel de înțelepciune, un bun-simț care nu poate fi niciodată luat în derâdere.

Deși recompune imaginea unor timpuri apuse, apropiate sau îndepărtate de clipa relatării, textele surprind portrete de oameni ai locului, porniți să-și apere cultura și pământul, oameni de legendă, ale căror povești, în note de lectură incifrate, compun imaginea balcanicului dârz, hotărât și aspru. „Un dor imens, de nevindecat, după esențele dintru început ale creaturii tale, sete care nu se poate stinge decât cu apa mereu ne-ncepută a protoizvoarelor este obsesia sublimă a haimatlandului, a pământurilor, apelor și zărilor natale, a unei natalități comune” (Mihadaș 1968: 5).

Privirea autorului este una nostalgică, însă trează care, departe de a fi rece, înțelege cu detașare că acești ani au apus. Deși el este produsul acestor ani, cultura nouă își va face simțită prezența fie și prin felul în care el se raportează la ea.

Textele în discuție au notă de basm, legendă, înfățișând balcanicul pătimăș, care luptă cu prețul vieții pentru patria sa. Modelul este preluat de Mihadaș și la nivel spiritual, căci el acționează în consecință în planul social al vremii. Chemarea spațiului balcanic, impulsul haiducului, prețuirea pentru umanitatea simplă și sinceră sunt ipostaze ale autorului care trimit spre elementar, vitalitate, autenticitate. „Și dacă l-ar fi legat la ochi, dacă nimeni nu l-ar fi înștiințat că a ajuns pe pământurile natale, el ar fi ghicit fără greș: după blândețea iubitoare a pământului peste care calcă, după timbrul aparte al trilurilor de păsări, chiar dacă aceleași ca pretutindeni, după cântecul ciocârliilor, care suiau mult mai sus în cer, tot mai bete de azur, și-al căror glas avea o vibrație aparte, mai limpede săgetătoare, cu mai dulce și mai lămurit venin, după mireasmă florilor și-a ierburilor care, hotărât lucru, ai fi zis că răsar, nu din pământ, ci din trupul unei imense pâini liturgice, pâine pentru nuntă, imens colac de moarte”¹(Mihadaș 1993: 226).

Concepția libertății este la Teohar Mihadaș un fapt generat de spiritul balcanic. Acest fapt creează o imagine greșită a celui în cauză, Mihadaș fiind perceput în epocă drept un intelectual singuratic și tragic, de cele mai multe ori neînțeles. Este modul lui de a-și proiecta noțiunea de eroism. El luptă pentru libertate având mereu în minte noțiunea de patrie. Provenind dintr-un popor mic, cu evenimente istorice care au întetit sentimentul patriotic, Mihadaș își iubește noua țară cu care se identifică. Originar dintr-o zona a interferenței dintre pământ și cer, munte și șes, patria este însăși bucata de pământ, sentimentul de a te ști liber, ceea ce conturează la Mihadaș un anumit bun-simț specific balcanic. „Către aceste tărâmurii fosforescene unde s-au împlinit bucuria și păcatul, dragostea și moartea, cântecul și litania, biruința

---

¹ Teohar Mihadaș, *Pinii de pe Golna*, București, Editura Delta Press, 1993, p. 226.

și înfrângerea, revenim întruna, ca să răsplătim bucuria și să răscumpărăm ingratitudinea, ca să aducem prinos de reculegere iubirii și să învingem moartea, ca să regăsim ceea ce am pierdut în ceea ce nu se pierde niciodată”² (Mihadaș 1968: 5).

De aici derivă și atitudinea lui neîncrezătoare față de putere. Adoptând o atitudine glumeață, specifică omului superior, liber în fapte și gândire, acesta e mereu bine informat și are puterea de a anticipa evenimente. Din acest motiv, el devine reticent la tot ce ține de putere, nu acceptă propunerile mascate sub intenții bune. Pentru el, principala amenințare vine din partea statului, pe care refuză să îl accepte ca apărător al propriilor interese. Pe acest fundal se manifestă dorința de a afla ce e ascuns și de a nu cădea victimă în fața tentațiilor generoase. De aici apare și repulsia față de ordinea lumească ce i se impune.

O consecință a faptului de a se fi născut în climatul balcanic este atitudinea generoasă față de cei din jur. Atitudinea față de ceilalți se identifică în termenii generozității. La aceasta se adaugă și plăcerea de a vorbi și a-și face prieteni, apoi a-i cinsti. Nu e de mirare că, student fiind și câștigând mărunțiș din meditații, tânărul Mihadaș preferă să-i cheltuiască cu amicii în loc să-și ia obiecte de strictă necesitate. Plăcerii vorbei și generozității li se subordonează indiferența față de bunurile materiale. La toate acestea se adaugă sensibilitatea moștenită tot din cultura balcanică. Înainte să ajungă la o conștiință de sine reală, înainte ca individualitatea lui morală să se definitiveze, el experimentează situații, cunoaște oameni și trăiește sub tensiunea evenimentelor din jurul său. Astfel că, deși unele gesturi nu se justifică, ele vor avea ecou în viitor. Din această interacțiune cu cei din jur reiese o caracteristică esențială a autorului, sensibilitatea de a se refugia în versuri, în texte filosofice.

Nevoia de a învăța să reziste în fața noutății culturale îi alimentează spiritul de competiție. Se vrea un student bun, e motivat de lipsa materială și de conștiința de a se ști un student bun și de a-și dori reușita. Astfel exprimat, spiritul de competiție îi va asigura un loc fruntaș printre studenții vremii, refractar la tot ce era pierdere de timp și favoritism, încurajând talentul și cultura. Din aceste motive, el pare neînțeleș de mulți din jur.

Ceea ce se poate desprinde din scrierile autobiografice ale lui Teohar Mihadaș în care evocă copilăria și plaiurile natale, elementele primordiale ce stau la baza formării sale, este că acest mediu balcanic a favorizat dezvoltarea unui spirit deschis și variat, excentric și nesupus, care se manifestă odată cu integrarea în cultura românească, prezent al său care nu poate fi înțeleș corect decât prin raportare la trecutul trăit, așa cum însuși autorul mărturisește în una dintre scrierile sale. „Ceea ce pe noi însă ne cheamă mereu înspre trecut este un simțămînt al muștrării și smereniei. Trecutul îmi pare a fi un nețârmurit mausoleu al basmului nostru, prezentul, o veghe activă, viitorul, per-

---

² Teohar Mihadaș, *Tărâmul izvoarelor*, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 5.

spectiva unei lumi ce urmează a fi vrednici să o explorăm și să o zidim”³ (Mihadaș 1993: 6). Fără cunoașterea acestui fapt, toate gesturile și faptele sale l-ar putea cataloga pe Teohar Mihadaș ca pe un inadaptat și răzvrătit, lucru ce s-a și întâmplat în epoca sa. Tot aici, Teohar Mihadaș afirmă următoarele: „Comportarea omului în fața memoriei sale este aceeași cu a ucigașului față de locul unde a ucis. Ne întoarcem mereu în trecut așa precum asasinul revine mereu la locul unde a săvârșit crima, împinși parcă de-o irezistibilă lege a expiațiunii, de un misterios instinct imperativ al căinței și regăsirii”⁴ (Mihadaș 1993: 5).

Trecutul este cel care definește personalitatea individuală, iar memoria autobiografică face parte din om, oferă sentimentul continuității, definește identitatea personală și susține imaginea de sine.

Despre perioada comunistă și ororile la care a fost supus Mihadaș în detenție se poate afirma că a fost o perioadă de mare provocare, atât din punct de vedere temporal și spațial, cât și social și psihologic. Profesori, preoți, doctori, scriitori, politicieni, oameni de cultură au intrat în vizorul comuniștilor și au primit educația oferită de acest sistem. Odată încheiată această perioadă marcată prin căderea regimului, semnele unei existențe puternic marcate au ieșit la iveală, dovadă stând autobiografiile și mărturiile celor care au trăit această perioadă greu încercată. Teohar Mihadaș este unul dintre acei care nu au rămas indiferenți la schimbarea regimului și a profitat de libertatea câștigată pentru a prezenta detenția, trecerea prin închisorile morții de la Aiud, Canalul Dunăre-Marea Neagră și perioada zbuciumată ce a urmat acesteia. Parcă descătușat după 1990, Mihadaș izbucnește în volumul *Pe muntele Ebal*, unde surprinde cei șapte ani de detenție începuți la Bistrița și continuați la Aiud și Canalul Dunăre-Marea Neagră. Gândul unei astfel de lucrări îl bântuie pe Mihadaș asemeni unui duh încă din anii de detenție și reușește să capete contur odată cu eliberarea. Mai târziu, odată ce cuvântul a căpătat libertatea cuvenită, în 1990, această dorință devine un imperativ. În primele pagini ale volumului *Pe muntele Ebal*, autorul face un inventar al cauzelor care l-au împins spre închisoare. Desigur, primul și cel mai important motiv ar fi cel ereditar. Din nou, gândul spre străbunii din Balcani, spre tradiția și cultura specifică înaintașilor săi își pune amprenta asupra scriitorului. Sângele strămoșilor săi macedoni curgea prin venele sale, iar instinctul de haiduc, luptător căruia nu i se putea sustrage, alături de apartenența la o familie de păstori îi asigura curajul de a se adapta în orice loc și moment. „Aparțin unei seminții – întreg și nealterat nicicum – de păstori, luptători și haiduci”⁵ (Mihadaș 1990: 6).

„Cauza unică însă, după opinia mea, de la care mi s-au tras cele ce-au urmat era una de ordin ereditar, aprioric obligatorie și imperativă, care ținea de ursita, de moira căreia nu i te poți sustrage nicidecum și care nu-mi putea oferi altă condiție

³ Teohar Mihadaș, *Pinii de pe Golna*, ed. cit., p. 226.

⁴ Teohar Mihadaș, *Tărâmul izvoarelor*, ed. cit., p. 5.

⁵ *Ibidem*, p. 6.

decât cea pe care am binemeritat-o, o dată prins în granițele unei lumi ca aceea pe care a creat-o târgul de popoare de la Ialta”⁶ (Mihadaș 1990: 6). Mihadaș invocă și destinul alături de factorul ereditar, destinul de a trăi pe un teritoriu aflat sub stăpânirea rusească, cu o conducere care agreea cetățenii supuși regimului, docili, ușor de manipulat și mereu la dispoziția sa. Acestea erau însă caracteristici care nu se regăseau în temperamentul haiducului Mihadaș. „Cu cele trei tare ale sîngelui meu, provenind din trei mari eposuri: misterul tragic, mîndria romană și geniul democratic elin, nu puteam pretinde nimic altceva decât exact ceea ce mi s-a dat”⁷ (Mihadaș 1990: 6).

Alături de factorul ereditar și destin, o altă cauză ar fi natura sa morală, tot de sorginte balcanică. „Pentru un trac adevărat libertatea este egală cu lumina soarelui”⁸ (Mihadaș 1990: 6). Pentru Mihadaș, liberatea e echivalentă cu a fi tu însuși oriunde și oricând, a fi responsabil pentru viața ta și a putea acționa în conformitate cu dorințele tale, cu propriile tale convingeri și idei. „Pentru un roman adevărat suprema lege pentru bărbat este Demnitatea...Haiducul poate fi înlănțuit, încarcerat, pedepsit, dar nu ticăloșit, jignit, înjosit. Haiduc care să trăiască impersonal, învălmășit în turma behăitoare, adunată grămadă și disciplinată în jurul unicului cort, al unicului mare boier nu există. Aceasta ar însemna mare rușine pentru un haiduc”⁹ (Mihadaș 1990: 6). Chemarea spațiului balcanic, impulsul haiducului, chemarea spre existența simplă, curată sunt principii care guvernează viața scriitorului și o influențează decisiv. Spiritul balcanic este cel care generează ideea de liberatea asociată cu demnitatea. A fi liber la Mihadaș înseamnă a fi demn, a acționa în conformitate cu principiile tale.

În șirul cauzelor care au dus la arestarea sa a intervenit și lipsa instinctului de autoconservare îmbinat cu orgoliul de a se ști superior celorlalți, de a avea o mentalitate diferită și un mod de a acționa propriu. Înstinctul de supraviețuire precar a determinat refuzul lui de a se adapta la reguli și legi noi, iar orgoliul l-a făcut să reziste în fața acestora, fără a li se supune, din mândrie. Orgoliul l-a determinat să fie nesupus, răzvrătit, însă să găsească mereu soluții (soluții de a refuza propunerile oferite de regim, de a se adapta în închisoare și de a supraviețui în condiții precare de hrană și igienă), să-și protejeze propria viață și pe cea a apropiaților în situații periculoase. „A mai intervenit, în șirul cauzelor, și slaba, aproape sfruntătoarea comportare a instinctului meu de autoconservare, instinct care pune, mai presus decât ispita de-a trăi cu orice preț, orgoliul și voluptatea orgoliului”¹⁰ (Mihadaș 1990: 6).

La toate acestea se adaugă și altfel de motive: sociale (proveniența dintr-o familie nomadă, săracă, tatăl muncea pentru a întreține familia, mama era bolnavă, iar copiii erau săraci), politice (ura împotriva comunismului,

---

⁶ *Ibidem*, p. 5

⁷ Teohar Mihadaș, *Pe muntele Ebal*, București, Editura Clusium, 1990, p. 6.

⁸ *Ibidem*, p. 6.

⁹ *Ibidem*, p. 6.

¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

disprețul față de parveniți, impostori, adept al unor convingeri social-politice, refuzul de a fi răsplătit cu bani și funcții în schimbul unor servicii, refuzul de a fi trădător de țară pentru folosul regimului), de educație (refractor la orice fel de disciplină impusă, rușinea de a face parte din turmă, refuzul de a accepta minciuna și umilirea oamenilor asemeni unor animale) și estetice („În sfârșit: credința mea naivă, dar de neatins, în ceea ce este frumos în lume și viață, în poezia și, mai ales, în libertatea vieții, sursă și matcă a tuturor virtuților”¹¹ (Mihadaș 1990: 7).

Sinceritatea aromânului Mihadaș, izvorâtă din existența autentică, pur balcanică se răsfrânge asupra carierei sale literare. Volumele sale următoare redau experiența trăită. Preferința scriitorului Teohar Mihadaș pentru literatura memorialistică poate fi explicată prin faptul că aceasta vizează evenimentele trăite, situația de viață față de care acesta reacționează în maniera sa personală și care, de cele mai multe ori, marchează decisiv opera scriitorului și contribuie la structurarea personalității. Curajul de a scrie faptele trăite se revendică tot din substratul său balcanic. Scriitorul face dovada prezenței sale permanente în text și creează cititorului impresia că se află în fața unor scrieri care abundă de sinceritate. Ceea ce trăiește Mihadaș este o descătușare e eului, hrănind dorința cititorului de a parcurge un text despre viață. Realitatea învinge fantezia, căci ea depășește în multe rânduri ficțiunea prin detaliile cutremurătoare despre viața trăită. Dând curs subiectivității la cele mai înalte cote, aceste texte sunt produsul experienței directe. Trecutul este cel care definește personalitatea individuală, iar memoria autobiografică face parte din om, oferă sentimentul continuității, definește identitatea personală și susține imaginea de sine. Exactitatea amintirilor este dată de experiența personală: autenticitatea amintirilor este confirmată de faptul de a fi direct implicat în cele trăite.

Autenticitatea textelor e dublată de dorința credibilității, credibilitatea fiind o caracteristică insuflată de experiența elenă. Textele prezintă un personaj-narator cu o identitate biografică conturată pregnant, căci ele dezvoltă subiecte smulse din realitate, care pot fi verificate cu ușurință. Valoarea scriitorului este dată de confesiune, de profunzimea cu care el descrie locurile natale, toposul balcanic, evenimente și personaje reperabile istoric, totul pentru a ridica textul la nivelul așteptat de cititor. Prioritățile scriitorului în discuție sunt evidente: ilustrarea universului lăuntric, reflectarea experienței trăite, grija pentru relevarea individualității proprii pentru a contura formarea spirituală și intelectuală. Pentru asta el folosește drept sursă de inspirație experiența și analiza, căci el este singurul care poate filtra lumea sa. P. Lejeune definește scrierea autobiografică drept „*rezultat al unei detașări lucide și distanțări în timp, care permite depășirea contrazicerilorde moment prin*

---

¹¹ *Ibidem*, p. 6.

*construirea elaborată a unui personaj care să ordoneze materia realului, potrivit unei idei auctoriale*¹²”(Lejeune 2000: 12).

Stilul autorului, forma textului pot confirma autenticitatea evenimentelor, autorul preferând să stea departe de exagerările specifice fictivului, de stilul împodobit care falsifică narațiunea și dau senzația de discontinuitate în actul povestirii. Stilul simplu, fără prea multe cosmetizări caracterizează textul lui Mihadaș, însă și intuiția lectorului poate să sesizeze unde este mâna originală a autorului și unde începe acesta să intervină pentru a da expresivitate și, automat, a ficționaliza. Autorul nu poate fi bănuț de nesinceritate sau de vreo intenție ascunsă că ar vrea să cosmetizeze anumite evenimente. El dă impresia că nu inventează nimic, nu modifică adevărul și nu manipulează lucrurile în favoarea lui. Creează impresia de autentic și verosimil prin cumințenia stilului și impresia de adevăr. Aici intervine arta lui Teohar Mihadaș și anume de a crea, dincolo de toate artificiile narative, impresia de autenticitate, de fapt trăit, care distruge orice mit construit în jurul ficțiunii. Apelul la biografie poate lămuri problema autenticității textelor. Autobiografia presupune un contract al autorului cu sine însuși și cu istoria care însoțește sinele. Ceea ce poate da valoare de adevăr celor afirmate și sugerate este biografia scriitorului, mărturiile ale cunoșcuților. Detaliile biografice concrete la care naratorul face trimitere confirmă caracterul autentic al evenimentelor.

Pornite din dorința autorului de a se cunoaște, scrierile autobiografice surprind cunoașterea lumii. Naratorul rememorează evenimente trăite, cântărite și analizate în detaliile lor pentru a da o formă credibilă la ceea ce realmente a trăit. Revolta omului nedreptățit de sistemul carceral nu este rezolvată în mod favorabil în romanele lui Mihadaș. El analizează criza intelectualului nu din dorința de a o rezolva, ci din dorința de a transmite tragismul interior al celui care se confesează. Personalitatea naratorului este completată prin aceste mărturisiri și se construiește gradual, lăsând cititorului impresia de autenticitate și de fapte trăite intens, acesta deslușind printre rânduri eul interior al protagonistului.

Criticul Eugen Simion vorbește despre capacitatea jurnalului intim de a completa imaginea și personalitatea unui scriitor. Acest lucru se adevărește și în cazul de față, fiindcă Mihadaș, cunoscut în perioada vieții ca un răzvrătit, un spirit liber și creativ, confirmă aceste calități în jurnalul său. El detaliază fapte concrete de viață și se simte îndreptățit să-și justifice astfel comportamentul expansiv.

Deschiderea spre scrierea biografică apare din conștiința de a avea ceva de povestit, de a depăși pudoarea și prudența și a dori să prezinte conținutul conștiinței într-o societate străină la început, care condamnă valorile și promovează supunerea în față regimului.

---

¹² *Ibidem*, p. 6.

Viața devine destin prin felul în care Teohar Mihadaș alege să-și relateze memoriile și meditează pe seama experiențelor trăite. Nu este o înșiruire de lucruri ne semnificative, ci arată cititorului felul în care experiența devine conștiință. El privește din interior istoria trăită și nu evită momentele intime, care nu-i aduc onoare, ba din contră, cititorul poate sancționa excesele de sinceritate. Este cert că evenimentele care dau consistență căutării identității sale sunt faptele simbolice, care anticipează devenirea sa ulterioară. Fascinația pentru literatură, profunzimea sentimentului erotic, dragostea pentru aceeași femeie conturează identitatea sa. Participarea la evenimentele trăite, experiența care lasă urme asupra interiorului său, implicarea activă, conștiință confirmă spiritul său viu. Astfel, experiența devine un fapt de conștiință¹³. Dezlănțuirea simțurilor, experimentarea tuturor pasiunilor cu libertate totală stimulează nu doar împlinirea trupului, dar și a lumii ideilor. Trăirea autentică este punctul de plecare spre cunoaștere.

Opera lui Teohar Mihadaș se bazează pe înțelegere, adică pe trăire. Faptele trăite sunt însușite și ele formează conștiința omului. Un lucru este cert: pentru a ajunge în acest punct, e nevoie în mare măsură și de cunoaștere. În scrierile sale autobiografice, scriitorul în discuție ia contact cu lumea prin cunoaștere, ca apoi să înțeleagă faptele pătimate și să-și contureze devenirea. Este vorba atât de pregătirea lui intelectuală, cât și de cea sentimentală. Analizează portrete, compară situații și meditează pe seama trăirilor și le dă o importanță deosebită pentru a înțelege lumea din jur. Toate acestea determină configurarea destinului individual prin arta de a cunoaște și înțelege lumea.

Memorialistul are o libertate mai restrânsă când vine vorba de a-și relata viața fiindcă el operează cu date controlabile, atât autobiografic, cât și istoric. Totuși, el are libertatea de a povesti totul din punctul său de vedere și pune accent pe personaje veritabile, care se transformă în adevărate piese din conștiința naratorului. Acesta din urmă nu se prezintă ca pe o identitate singulară în raport cu lumea, el vine însoțit de evenimente și întâmplări, adică de istorie. De felul în care el prezintă aceste fapte depinde credibilitatea lui ca narator, căci intenția lui este de a prezenta istoria ca pe o poveste și a transforma viața în destin. Viața lui Teohar Mihadaș este reflectată în texte cu falsă modestie, el prezintă un model și o morală de viață. Istoria pe care o prezintă găsește justificare în datele biografice și funcționează ca un pretext pentru a scoate în față omul care își creează destinul, istoria personală. El își asumă trecutul personal și îl scrie din punctul său de vedere și conform intereselor sale. În scrierile sale, este vorba despre virtuți, calități, intuiție, pentru a ieși învingător.

Teohar Mihadaș își asumă riscul de a scoate în evidență caracterul său excepțional în evenimente în care se implică total, prezentând o biografie de interes. Ceea ce face autorul este să se autoanalizeze în profunzime, ceea ce

---

¹³ *Ibidem*, p. 7.

produce o autoreconstituire a eului. El adoptă o privire retrospectivă în contextul unor evenimente trecute. Astfel, miza autobiografiei este să îl descrie în împrejurările vieții, să arate ce favorizează devenirea și cum, din toate cele trăite, se formează o concepție despre viață.

Toate scrierile sale au ca nucleu dragostea pentru libertate și revolta împotriva nedreptății sociale. Aceste caracteristici îl cataloghează ca rebel periculos, ceea ce îi va aduce consecințe biografice serioase. Spiritul de revoltă este arma prin care își poate păstra demnitatea umană și valorile în care crede cu tărie. Motivația este dragostea de libertate, iar lipsa ei o trăiește ca pe o puternică revoltă interioară pe care nu ezită, în ciuda tuturor riscurilor și amenințărilor, să o manifeste public. Este o dovadă de formare a unei mentalități bazate pe înțelegerea și prezentarea unei lumi diversificate etnic și lingvistic: acest tipar este înțeles greșit de adepții regimului comunist, ca fiind un personaj negativ, cu accente grosolane și lipsit de cultură și respect, pentru simplul fapt de a refuza încadrarea în tiparul general impus. Minte îngustă nu poate percepe personalitatea complexă ce s-a construit pe tărâm balcanic și s-a definitivat prin interferență celor două culturi: balcanică și românească. Realitatea politică a vremii impune cenzurarea unui astfel de comportament, ceea ce îl determină pe Mihadaș să devină impredictibil în reacții și greu de controlat. El este produsul unei lumi multiculturale, în care sentimentalismul devine mod de viață și dă naștere unei literaturi de excepție. Aceasta e forma sa de eliberare personală care ține de moștenirea etică a lumii din care provine. În acest sens, literatura lui confesivă, care rememorează avaturile vietii sale, se transformă într-un veritabil catharsis interior.

BIBLIOGRAFIE

Georg 1977: Georg, L. *Teoria romanului*. București: Univers.

Lejeune 2000: Lejeune, P. *Pactul autobiografic*. București: Univers.

Mihadaș 1968: Mihadaș, T. *Tărâmul izvoarelor*. București: Editura pentru Literatură.

Mihadaș 1990: Mihadaș, T. *Pe muntele Ebal*. București: Clusium.

Mihadaș 1993: Mihadaș, T. *Pinii de pe Golna*. București: Delta Press.

Simion 1979: Simion, E. *Timpul trăirii, timpul marturisirii*. București: Cartea Românească.

Simion 1981: Simion, E. *Întoarcerea autorului*, București: Cartea Românească.

Simion 2005: Simion, E. *Ficțiunea jurnalului intim*. București: Univers Enciclopedic.

Simion 2008: Simion, E. *Genurile biograficului*, vol. 1. București: Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă.

Mincu 1993: Mincu, M. *Textualism și autenticitate*. Constanța: Pontica.

Nicorovici 1984: Nicorovici, V. *Autentismul*. București: Dacia.